

Hoorzitting M-decreet

Hoorzitting in de Commissie onderwijs over het ontwerpdecreet over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften – 9 januari 2014.

Geachte parlementsleden, geachte minister,

GRIP kreeg de vraag om op deze hoorzitting commentaar te geven bij het ontwerp van decreet over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Bedankt voor de kans die we krijgen om aan dit belangrijk maatschappelijke debat deel te nemen.

Ik ben Patrick Vandelanotte en werk op GRIP als coördinator. Ik ben zelf ook vader van drie dochters; mijn dochter Luka heeft Downsyndroom en is zwaar slechtziend.

Ik wil bij wijze van inleiding een fragment voorlezen van een schrijven van 13 jaar geleden, van toenmalig Vlaams minister van onderwijs en vorming, Marleen Vanderpoorten. Luka zat toen in het 1ste leerjaar.

'Ik ontving van u een brief over de integratie in het gewoon onderwijs van uw dochter Luka. In deze brief brengt u een aantal knelpunten naar voor en stelt u enkele vragen omtrent het Geïntegreerd Onderwijs (GON) en het Inclusief Onderwijs (ION). Zoals u wellicht weet werken wij momenteel aan een visietekst over het buitengewoon onderwijs. De verschillende knelpunten binnen het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs, het Geïntegreerd Onderwijs en de weg naar Inclusief Onderwijs (IO) krijgen daarin de nodige aandacht. In de zeer nabije toekomst wens ik deze visietekst in het Vlaams parlement neer te leggen'.

Deze brief dateert van januari 2001. Vandaag zijn we januari 2014. Mijn dochter Luka heeft vorig jaar haar 6de jaar middelbaar beëindigd in de beroepsrichting verzorging, 'gewoon onderwijs'...

Ik breng dit hier aan om te illustreren hoezeer dit debat over inclusief onderwijs wezenloos lang aansleept. Dit is de 3de hoorzitting over inclusief onderwijs waaraan ik meewerk. Dus neem het mij niet kwalijk als ik hier met gemengde gevoelens sta. Ik mis namelijk - tot nu toe - het doortastend beleid dat nodig is om inclusief onderwijs in Vlaanderen waar te maken.

Het ontwerpdecreet dat nu voorligt, behelst meerdere aspecten en deelthema's, ondermeer het recht op redelijke aanpassingen, de doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs, een duidelijker omschrijving van de typologie, de invoering van type 9. Binnenkort werken we een standpuntnota af die meer algemeen de standpunten van GRIP bij het M-decreet weergeeft. Maar binnen het korte tijdsbestek van deze hoorzitting kiezen we ervoor om stil te staan bij het inschrijvingsrecht voor leerlingen met een verstandelijke handicap en/of grote ondersteuningsnood. Ik geef eerst kort het standpunt van GRIP hierover weer. Dit werk ik dan verder uit aan de hand van de vraag in hoeverre het M-decreet een stap vooruit betekent in de implementatie van het VN-Verdrag. En ik zal samenvattend eindigen met een aantal aanbevelingen.

Het standpunt van GRIP over het inschrijvingsrecht

GRIP pleit voor een stevig inschrijvingsrecht voor alle leerlingen en dit conform het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH). Dit is geen 'blind' inschrijvingsrecht, maar een afgewogen recht op inschrijving op basis van 'redelijke aanpassingen'.

Het gevaar bestaat dat het M-decreet vastlegt dat leerlingen met een verstandelijke beperking en/of een grote ondersteuningsnood dit recht wordt ontzegd omdat ze het gemeenschappelijk curriculum niet volgen. In die zin spreekt minister Pascal Smet van 'een gunst'.

Dit zou tegen het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap ingaan. Onder artikel 24 geeft het VN-Verdrag aan dat personen met een handicap toegang dienen te hebben tot inclusief onderwijs en daarbij recht hebben op redelijke aanpassingen én de nodige ondersteuning.

Het klopt dat heel wat rechten van het VN-Verdrag stap voor stap (progressief) gerealiseerd moeten worden, maar het recht op 'redelijke aanpassingen' is een burgerlijk recht en dit is hoe dan ook meteen en rechtstreeks van toepassing. Weigeren kan dus enkel wanneer een school kan aantonen dat de gevraagde aanpassingen 'onredelijk' zijn. Hierbij een onderscheid maken tussen leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum al dan niet kunnen volgen komt neer op discriminatie.

De vraag die we ons vandaag stellen is:

Zetten we met dit voorstel van decreet een stap vooruit voor het inclusief onderwijs en voor de implementatie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap ?

Om tot een antwoord op deze vraag te komen, vertrekken we vanuit wat er volgens ons nodig is om tot inclusief onderwijs in Vlaanderen binnen het kader van het VN-Verdrag te komen. We zullen zeven pistes ter sprake brengen. Daar toetsen we dan dit decreet aan af.

1. De klik maken

Zie filmpje : <http://www.gelijkerechten.be/doemee/mijn-handicap-mijn-rechten/bekijk-de-campagnefilm.html>

In het algemeen verloopt de discussie over al dan niet inclusief onderwijs, al dan niet recht op inschrijving, in Vlaanderen meestal niet op basis van 'objectieve' inschattingen, maar op basis van een 'kijk op handicap'. Dit zowel op het niveau van het beleid, als op het niveau van de bureau van de directeur waar ouders komen aankloppen met de vraag tot inschrijving van hun zoon of dochter met een handicap. (Die discussies lijken vaak veel op wat je zag in het filmpje.)

In het VN-Verdrag is er sprake van een paradigmashift. Dit decreetsvoorstel echter maakt de 'klik' nog niet.

De 'klik' komt neer op: **'leerlingen moeten niet mee kunnen om mee te doen'**. Een onderscheid maken tussen leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen en leerlingen die nood hebben aan een aangepast, individueel curriculum, gaat dan ook regelrecht in tegen de geest van het VN-Verdrag.

We horen vaak de bemerking dat men er nog niet klaar voor is ... Moeten we dan wachten om inclusief onderwijs te realiseren tot er een algemene mentaliteitsverandering heeft plaatsgevonden in Vlaanderen en specifiek ook in het onderwijs? Nee, zeker niet. Hier zou de politiek het voortouw moeten nemen, het verschil maken en in een niet mis te verstane besluitvorming het voortouw nemen in deze paradigmashift.

2. Handicap is een zaak van mensenrechten

Het VN-Verdrag maakt van handicap een zaak van mensenrechten. Positief is het inbrengen van 'redelijke aanpassingen' als een recht, ter vervanging van een subjectieve 'draagkrachtafweging'.

Maar het is duidelijk dat het onderwijsveld en ook dit decreet nog geen weg weten met het denken over handicap in termen van burgerrechten. In wezen heeft men het moeilijk met een juridische benadering. Zoals men ook in het advies van het Kinderrechtencommissariaat kan lezen, blijft dit decreet op heel wat punten te vaag. Dit komt de rechtszekerheid niet ten goede.

Zo is men bijvoorbeeld voorzichtig om over een 'weigering' te spreken. (Die verschuiving zien we van het DAM-voorstel naar het huidige voorstel). Nochtans komt het daarop neer: het is de verantwoordelijkheid van een school om bij een weigering deze grondig te motiveren en indien nodig juridisch te argumenteren. Die verantwoordelijkheid neigt men wat af te schuiven naar de CLB's die de rol van 'rechters' krijgen opgedrongen.

Waar gaat het om binnen een rechtenkader ?

- De ouders zijn de eerste verantwoordelijken voor de opvoeding van de kinderen en voor schoolkeuzes. Een keuze voor buitengewoon onderwijs valt ook onder deze verantwoordelijkheid. Enkel een rechter kan deze verantwoordelijkheid overnemen of bijsturen. Tot nu toe was buitengewoon onderwijs een recht. Met dit decreet dreigt er een verschuiving te komen die van de CLB's rechtbanken maken, die een uitspraak doen over een verplichte doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs.
- Scholen kunnen weigeren, dat moet kunnen. Maar enkel wanneer ze kunnen aantonen dat de gevraagde aanpassingen disproportioneel zijn en als ze daarbij de juiste procedure volgen. Maar juist die procedures worden te vaag omschreven. Het is bvb. niet duidelijk welke procedure moet gevolgd worden bij het overleg bij de afweging van een inschrijving.
- Ouders kunnen naar de rechtbank stappen wanneer de rechten van hun kinderen geschonden worden. Ze horen daarvan op de hoogte te worden gesteld en, indien nodig, daarbij ondersteund te worden. Een aantal 'administratieve' mogelijkheden om beslissingen in vraag te stellen kunnen zeker ertoe bijdragen dat men tot een overeenkomst komt zonder tussenkomst van een rechtbank. Maar het gevaar is groot dat hiermee een rookgordijn wordt opgetrokken rond het recht op inclusief onderwijs.

3. Inclusief onderwijs 'ten volle' (full inclusion)

Inclusief onderwijs gaat over diversiteit. Wanneer men vanuit diversiteit stelt dat alle leerlingen horen school te lopen in het gewoon onderwijs, dan heeft men ook 'alle leerlingen' voor ogen.

En laat het duidelijk zijn dat er in Vlaanderen gedurende de laatste 20 jaar al een echte inclusiepraktijk is gegroeid, waarbij tal van leerlingen met

heel verscheiden beperkingen, ook met een grote ondersteuningsnood, succesvol les volgen in het gewoon onderwijs.

Het VN-Verdrag heeft het ook over rechten voor alle personen met een handicap ongeacht de aard of graad van hun handicap. Artikel 24 heeft dit ook voor ogen wanneer een inclusief onderwijssysteem wordt voorgeschreven. Men spreekt daarom over 'full inclusion' of 'inclusie ten volle'. Men heeft het niet eens over het buitengewoon onderwijs, vanuit de visie dat inclusief onderwijs de norm dient te zijn en er slechts uitzonderlijk zou moeten uitgeweken worden naar een afzonderlijk onderwijsaanbod.

Het voorstel van decreet schiet zeker tekort wat betreft inclusief onderwijs 'ten volle'. Het neigt de woorden 'integratie' en 'inclusie' door elkaar te gebruiken, door een soort van 'cut off' vast te leggen bij dat gemeenschappelijk criterium en het recht op 'echt' inclusief onderwijs te ontzeggen aan een hele groep leerlingen.

Men heeft het over een 'continuüm' van 'gewoon onderwijs waar het kan, buitengewoon onderwijs als het moet'. Maar dit is een verkeerde voorstelling van de zaken. Bij heel wat leerlingen waar buitengewoon onderwijs wordt voorgesteld, is inclusief onderwijs mogelijk. Het zijn twee verschillende pistes die niet na elkaar moeten geplaatst worden, maar naast elkaar. In plaats van een continuüm van gewoon en buitengewoon onderwijs, is er eerder sprake van een continuüm van ondersteuning, die zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs kan geboden worden. In die zin is 'speciaal onderwijs' dan geen plaats, maar een dienst.

4. Het VN-Verdrag waar maken

'Het VN-Verdrag moet men 'stap voor stap' waar maken' wordt gezegd. Dit brengt ons bij de vraag wat de juist juridische betekenis is van het VN-Verdrag of wat men moet doen om het VN-Verdrag waar te maken.

Inderdaad, een groot deel van de rechten die het VN-Verdrag vastlegt betreffen economische, sociale en culturele rechten en vallen onder progressieve realisatie. In die zin klopt het dat het recht op inclusief onderwijs progressief moet gerealiseerd worden door ondersteunende maatregelen te nemen in functie van de beschikbare middelen. Progressief realiseren wil evenwel niet zeggen dat men dit zomaar vooruit mag gaan schuiven. Staten zijn verplicht wel degelijk alle beschikbare middelen te benutten (art. 4.2. 'met volledige gebruikmaking van de ... ter beschikking staande hulpbronnen) en een planning voorop te stellen. Op deze beide punten schiet het huidige onderwijsbeleid en ook dit decreet tekort. We komen in dit verband verder nog terug op de middelen voor ondersteuning.

Maar er is ook rechtstreekse doorwerking ! Burgerlijke rechten en politieke rechten hebben een onmiddellijke werking. En redelijke aanpassingen vallen daaronder. Redelijke aanpassingen zijn geïndividualiseerde maatregelen die beantwoorden aan de concrete noden van leerlingen met een beperking. Dit is een verplichting die onmiddellijk moet worden nageleefd, aangezien de weigering van redelijke aanpassingen een discriminatie vormt.

5. Inschrijvingsrecht voor alle leerlingen

We pleiten dus voor een principiële inschrijvingsrecht voor alle leerlingen. Dit is het centrale punt van onze bijdrage aan deze hoorzitting.

5.1. Verschillende meningen over het inschrijvingsrecht inclusief onderwijs.

Laat ons even kijken welke visies er omtrent het inschrijvingsrecht voor leerlingen met een handicap in Vlaanderen leven.

Ten eerste is er de visie dat het gewoon onderwijs – vanuit zijn doelstelling of finaliteit – zich enkel moet richten naar leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen. In die zin kan er **principieel geen sprake van inschrijvingsrecht zijn voor leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum niet kunnen volgen.**

Deze visie lezen we in de december in het tijdschrift 'Caleidoscoop' bij monde van Mieke Van Hecke:

'We moeten bij de interpretatie van het VN-Verdrag vertrekken van het gegeven dat elke onderneming of instelling een finaliteit heeft. Wanneer de deelnemers aan die onderneming die finaliteit kunnen halen, moet men er alles aan doen om de drempels die er vanuit een beperking zijn, te beslechten. Dit wil echter niet zeggen dat men voor iemand die deze finaliteit niet kan halen, een apart aanbod moet kunnen doen in dezelfde organisatie (in het gewoon onderwijs)'

Dezelfde redenering treffen we ook in het standpunt van het VVKSO:

'De inschrijving van leerlingen die nood hebben aan een individueel handelingsplan, is afhankelijk van de toestemming van de school. In feite betekent dit dat een individueel handelingsplan als een onredelijke aanpassing wordt beschouwd. Gezien de finaliteit van het gewoon secundair onderwijs is dit een logische keuze.'

Een tweede visie is dat er wel sprake kan zijn van een inschrijvingsrecht voor leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum niet kunnen volgen, maar dat het **te vroeg is om dit nu al te voorzien** omdat er onvoldoende bijkomende omkadering is voorzien voor deze leerlingen.

Een derde visie is dat **alle leerlingen hetzelfde inschrijvingsrecht hebben op basis van een afweging van de redelijke aanpassingen**. De nood aan individuele aanpassingen van het curriculum maken dan deel uit van de afweging. Het ontzeggen van dit recht aan een bepaalde groep leerlingen, komt neer op discriminatie. Het is duidelijk dat we vanuit GRIP aansluiten bij deze derde visie.

5.2. Welk inschrijvingsrecht is in overeenstemming met het VN-Verdrag ?

Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding heeft over dit ontwerpdecreet een advies uitgebracht en is in deze kwestie duidelijk:

'Het koppelen van de mogelijkheden om dispenserende maatregelen te nemen als redelijke aanpassing aan de voorwaarde dat de doelen voor de studiebekrachtiging in functie van de finaliteit voor het onderwijsniveau ofwel de doelen voor het doorstromen naar het vervolgonderwijs nog in voldoende mate bereikt kunnen worden, gaat in tegen het principe van inclusief onderwijs en is volgens het Centrum in strijd met het VN-Verdrag'.

In Vlaanderen zijn er weinig academici die zich over deze vragen hebben gebogen. Vanuit GRIP zijn we te rade gegaan bij Annelies D'Espallier en bij Gauthier De Beco, twee academici met expertise rond het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.

Annelies D'Espallier stelt dat 'de bepaling *meekunnen in een gemeenschappelijk curriculum* hanteren, gelijk staat aan het vastleggen van een mathematische ondergrens, wat niet in overeenstemming is met de plicht om redelijke aanpassingen te treffen, die o.m. blijkt uit het VN-Verdrag.' De redelijke aanpassingsplicht vereist een individuele beoordeling van talenten, capaciteiten, omkadering e.d.m. en mag nooit op mathematische wijze begrensd worden. Bovendien biedt het Verdrag op geen enkele manier een dergelijk uitzonderingsverbod aan.

Gauthier De Beco stelt even duidelijk : 'Het recht op inclusief onderwijs houdt in dat het doel van het onderwijs aangepast kan worden door een afwijking van het algemeen curriculum.' Hij wijst erop dat er een onderscheid moet gemaakt worden tussen redelijke aanpassingen die in principe niet mogen geweigerd worden en ondersteuningsmaatregelen die

in functie van de beschikbare middelen moeten ingezet worden om inclusief onderwijs te realiseren. De vraag is dan hoeveel middelen er nodig zijn om leerlingen inclusief onderwijs te laten volgen op basis van eigen doelstellingen.

Met deze juridische adviezen stellen wij dat enkel visie 3 in overeenstemming is met het VN-Verdrag. We zouden dus kunnen stellen dat iedere leerling recht heeft op een afweging van de redelijke aanpassingen én de beschikbare middelen ter ondersteuning. Merk op: het decreet heeft het in feite enkel over de 'redelijke aanpassingen'. Wij menen dat bij de afweging ook rekening moet gehouden worden met de ondersteuning die er is, bijvoorbeeld via GON of ION, of ook via een PAB of via vrijwilligers (Zo staat het wel in de memorie van toelichting).

5.3. Wat met het decreetsvoorstel?

In het ontwerp van decreet staat, onder artikel II,11:

"§1. Het recht op inschrijving geldt onverkort voor leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen met toepassing van gepaste maatregelen, zoals remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, die proportioneel zijn. ...

§2. Leerlingen die beschikken over een verslag als vermeld in artikel 15 (dat is een attest buitengewoon onderwijs) worden door een school voor gewoon onderwijs onder ontbindende voorwaarde ingeschreven. De school organiseert overleg met de ouders, de klassenraad en het CLB, over de aanpassingen die nodig zijn om de leerling mee te nemen in het gemeenschappelijk curriculum of om de leerling studievoortgang te laten maken op basis van een individueel aangepast curriculum.

Indien na het overleg de school de disproportionaliteit van de aanpassingen die nodig zijn, bevestigt, wordt de inschrijving ontbonden...'

We nemen ook even wat hierover in een vorige versie staat er bij, **het voorstel DAM-decreet onder 2 stond (art. II.8):**

"§2. Het recht op inschrijving geldt **in principe** voor leerlingen die beschikken over een verslag als vermeld in artikel 15. De school neemt ondersteunende maatregelen of verricht redelijke aanpassingen die nodig zijn om de effectieve participatie van de leerlingen aan het onderwijs te vergemakkelijken en zijn inclusie te bewerkstelligen.

"§3. Leerlingen vermeld in §2, met uitzondering van de leerlingen voor wie type 8 van toepassing is, kunnen onder ontbindende voorwaarde ingeschreven worden en kunnen slechts door een schoolbestuur van een school voor gewoon basisonderwijs worden **geweigerd indien de maatregelen of de aanpassingen waarvan sprake in §2 disproportioneel zijn.**"

Onze vaststelling hierbij:

Het is duidelijk dat er een verschuiving is van het DAM-decreet naar het M-decreet die neerkomt op een afzwakking van het inschrijvingsrecht. Men heeft het niet meer over een principiële inschrijvingsrecht voor alle leerlingen, men zwakt de opdracht voor de gewone school ten aanzien van leerlingen met een handicap af en men laat het woord 'weigeren' vervangen door 'de disproportionaliteit bevestigen'.

Zaak is vooral dat de bepaling van art. II,11§2 op twee manieren kan gelezen worden:

- Scholen moeten ook bij leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen, een afweging maken van redelijke aanpassingen en kunnen **enkel weigeren wanneer ze de disproportionaliteit aantonen**.

Zo interpreteert bijvoorbeeld het Kinderrechtencommissariaat dit ontwerpdecreet: 'Het ontwerp van decreet geeft die laatste groep leerlingen principiële het recht om binnen het gewoon onderwijs een individueel traject te volgen – voor zover de noodzakelijke aanpassingen redelijk, dat wil zeggen niet disproportioneel zijn' (advies KRC 7 januari 2014).

- Maar: het decreet wordt soms ook gelezen alsof de inschrijving van leerlingen met een handicap die het gemeenschappelijk curriculum niet kunnen volgen, afhangt van een **vrijwillig engagement** van de school.

Zo haalt het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding in zijn advies aan: 'Het ontwerpdecreet maakt het kunnen volgen van een individueel aangepast curriculum afhankelijk van de welwillendheid van de school'.

En in het persbericht van minister Smet lezen we: 'voor wie het gemeenschappelijk curriculum onhaalbaar is (of voor wie de aanpassingen onredelijk zijn), is de inschrijving in het gewoon onderwijs op basis van een individueel traject een gunst'.

6. Het recht op ondersteuning

Het huidige ontwerp van decreet verandert niets aan de ondersteuning waarover men kan beschikken als leerling met een handicap binnen het gewoon onderwijs. Het is heel ontgoochelend te moeten vaststellen dat na

15 jaar debat ook in deze legislatuur daar nog geen vooruitgang is. Evenzeer is het ontgoochelend te moeten vaststellen dat de werkgroep die zich over GON en ION moest buigen en tegen december een advies zou uitbrengen aan de minister, ondertussen stilgevallen is.

De vaststelling blijft zoals minister Vanderpoorten het stelde: 'er is geen equivalent in ondersteuning'. Extra middelen blijven contextgebonden (BuO) toegekend ipv. gekoppeld aan de ondersteuningsbehoeften van leerlingen. Dit wil zeggen dat Vlaanderen niet tegemoetkomt aan de verplichting om alle beschikbare middelen in te zetten, want er is een ongelijkheid in de verdeling van de middelen voor ondersteuning in het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

7. Men kan niet leren zwemmen op het droge

Men heeft het vaak over: 'de scholen moeten zich meer kunnen voorbereiden op het inclusief onderwijs'... Zo werpt men nu ook op dat dit decreet absoluut nog niet kan in werking treden op 1 september 2014.

Er is maar één manier om er zich klaar voor te maken en dat is er mee te beginnen. Aan ouders van leerlingen die de vraag stellen voor inclusief onderwijs kan men toch gerust aangeven waar men als school staat, waar men het nog moeilijk mee heeft... (kunnen die ouders dan niet zelf beslissen ?)

Dit doet mij denken aan een verhaal dat mij verteld werd door een David Rodriguez, een Portugees expert inclusief onderwijs: 'Een moeder ging op 1 september naar een school om haar kind met een handicap in te schrijven. De school gaf aan dat dit nog niet kon, dat ze zich nog moesten voorbereiden. Het jaar daarop trok de moeder terug naar die school en zei 'nu zijn jullie toch voorbereid'.

Wel, in Vlaanderen doet dit zich op grote schaal in feite al 20 jaar voor... men weigert omdat men zich aan het voorbereiden is... .

BESLUIT EN AANBEVELINGEN

Geachte leden van het Vlaams parlement, geachte minister,

**Ik kom aan het einde van mijn bijdrage aan het debat vandaag.
Die ging over de vraag:**

'zetten we met dit voorstel van decreet een stap vooruit voor het inclusief onderwijs en voor de implementatie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap ?'

Ik hoop dat de verschillende aspecten die ik heb benoemd u kunnen helpen om zelf een antwoord te formuleren op deze essentiële vraag.

Om af te sluiten vat ik kort mijn beargumenteerde boodschap voor vandaag samen en formuleer ik 3 adviezen.

Er is dringend nood aan een kader en een beleid voor inclusief onderwijs in Vlaanderen, zoals het VN-Verdrag dit vooropstelt. Om dit waar te maken is er veel meer nodig dan wat dit decreet voor ogen heeft. Dit decreet kan hoogstens een kleine stap, maar geen 'grote stap voorwaarts' genoemd worden. Het is ook vanuit het VN-Verdrag 'too little, too late'.

Maar vooral: het dreigt zelfs geen kleine stap voorwaarts te zijn, want het laat verschillende interpretaties open over het inschrijvingsrecht.

Daarom luidt het advies van GRIP aan het Vlaams parlement:

1. Dit decreet goedkeuren mits een krachtige juiste interpretatie van artikel II.11.§2 (cfr. DAM-decreet) als: 'alle leerlingen hebben recht op inclusief onderwijs op basis van een afweging van redelijke aanpassingen' of 'een school kan slechts weigeren als ze de disproportionaliteit van de nodige aanpassingen kan aantonen'.

Om de rechtszekerheid te garanderen zullen dan ook een aantal tekstuele aanpassingen nodig zijn.

2. Dit decreet niet goedkeuren als het zou betekenen dat leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum niet kunnen volgen geen inschrijvingsrecht krijgen.

3. In het licht van de komende verkiezingen en het nieuwe regeerakkoord is het essentieel dat iedereen beseft dat dit decreet slechts een minimale stap vooruit is. Er moet dringend en stevig verder gewerkt worden om inclusief onderwijs in Vlaanderen waar te maken. Dit zou bovenaan het lijstje van de volgende minister van onderwijs moeten staan.